

1702 Tordenskiold

En varm sommerdag i 1702 løper en liten guttunge forbi Sandfærhus. Han følger Stjørdalselva der den gjør en skarp sving østover. Denne 12-åringen hadde oppholdssted på Tangen (Grohølen), hvor hans far hadde base for sin virksomhet på Stjørdal. Denne dagen hadde guttungen tenkt seg oppover til Værnes Hovedgård, hvor han tidligere hadde vært med sin far på besøk til ”generalen”. Som de fleste tenåringer fant han det spennende å komme til Værnes – hvor utenlandske offiserer og sjøkapteiner vandret inn og ut. General von Schultz fortalte villig om sine egne bravader, blant annet om da han førte Griffenfeldt til Nidarholm (Munkholmen). Ungguttungen lyttet med ørene på stilker, øynene lyste og tankene vandret med lengsel ut i den store verden. En dag skulle han føre sitt eget krigsskip – det var helt sikkert. I de nærmeste dager brukte guttungen all sin fritid på å manøvrere båter inn mot Tangen og oppover Stjørdalselva. På Langøras bredder lekte han krig – og naturligvis vant han alle slagene – en vane som skulle følge ham siden. Grunnlaget var lagt. Året etter stakk denne gutten hjemmefra. Peter Wessel Tordenskiold hadde begynt sin militære løpebane som 13-åring.

Wesselfamilien bodde i Trondheim, men var ofte i Stjørdal – hvor Jan Wessel, far til Tordenskiold, eide Tangen og Sandfærhus. Her i dalføret hadde han 63 leilendinger under seg. I Hegra eide Wessel også to gårder, samt 4 sagbruk som ga grunnlaget for utførsel av tømmer og tjære.

Peter Wessel, var den 14de i rekken av Jan og Maren Wessels barn og den 10de i rekken av sønner. Totalt hadde rådmann Wessel 17 barn. Når det av og til hevdes at ekteparet hadde 18, skyldes det at de fikk en dødfødt datter i 1697, men at familien så tok til seg en slektning. Av rådmann Jan Wessels 6 døtre var således 1 dødfødt. 1 døde som ett-åring. 3 ble gift med kjøpmenn i Trondheim og den siste gift med en prest. Av de 12 sønnene gikk 4 den teologiske veien, hvorav 3 ble prester, mens den 4de gikk over i handelsstanden. 1 sønn døde som ung, og de resterende 7 dro alle til sjøs.

Det vil føre for langt å ta for seg alle søsknene til Tordenskiold, men la oss se på noen av de mest kjente. Anna Marie Wessel var eldst, født i mars 1672. Hun giftet seg med kjøpmann Rasch i Trondheim. Deres sønn var Johan Rasch. Denne Johan kom senere under sin berømte onkels tjeneste. I 1720 får han det triste vervet å føre Tordenskiolds lik til København på en innleid galiot ”*Sofie Hedvig*”, - etter at overkommandoen hadde nektet å føre Tordenskiold hjem på et krigsskip. Barn nummer 6 var Henrik Wessel. Han kom tidlig til sjøs, og ble vervet av den norskfødte obersten Nicolaus de Langhe i 1707 som offiser til Peter den Stores nyskapte flåte. Henrik Wessel tjenestegjorde som kommandør under ”den russiske flåtes skaper”, Cornelius Cruys – som opprinnelig het Niels Olsen og kom fra et fattig hjem i Østervåg i Stavanger. Stjørdalingen Henrik Wessel bygde opp den russiske Østersjøflåten i St.Petersburg for Peter den Store. – De to neste barna, Hans og Iver Wessel, - gikk begge i hollandsk tjeneste, og omkom trolig på sjøen som henholdsvis 17 og 19 år gamle, på fregatten ”*Den gylne svane*”. Barn nummer 11 var Karin Wessel. Hun ble gift med Knud Brun – som fulgte etter sin svigerfar Jan Wessel som rådmann i Trondheim. Karin fødte 15 barn, hvorav det ene ble den berømte presten Peter Wessel Brown i Stjørdal. Legg merke til at familien etter hvert tok det engelske ordet for Brun, nemlig Brown. Så over til en annen bror av Tordenskiold: Ole Wessel. Han var skipsprest på linjeskipet

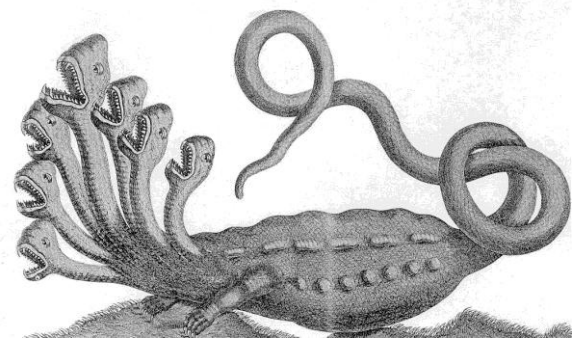
Tordenskiold

”Sydermansland”, og var med om bord da dette skibet ble beordret nordover til Trondheim i forbindelse med Armfeldts innfall i Norge. Ole Wessel var den eneste presten som ble med nordover – alle andre nektet. Han skrev senere i sine memorarer om oppholdet utenfor Stjørdal og Trondheim: ”...saa meget ondt, frost og kulde”. Og ute i Trondheimsfjorden skulle han møte en annen bror: Casper Wessel. Han hadde opprinnelig stukket til sjøs som 11-åring – samme år som Tordenskiold stakk av. Og faktisk gjorde denne Casper en raskere karriere enn sin mer berømte bror, og ble kaptein i 1716 som 23-åring. Etter å ha vært under kommando av Tordenskiold blir Casper Wessel kommandert nordover med sitt skip ”Søeridderen” for å forsvare Trondheim mot Armfeldt. Så på et tidspunkt lå to brødre av Tordenskiold utenfor sin fødeby. Sammen med to andre skip hadde de hele 112 kanoner. Til slutt: broren William Wessel. Han dro til sjøs, ble gift i Irland, men slo seg ned på Tangen i Stjørdal hvorfra han styrte Stjørdalsgodset etter sin mor.

De fleste kjenner Tordenskiold som vår nasjonale sjøhelt. Men der stanser det på en måte opp. De fleste er ukjent med hvorfor han ble en helt – da sjøoffiserer og soldater på den tiden Tordenskiold briljerte – var ansett som ”mindreverdige”. Det var på land krigen foregikk, og ofte var det ”landkrabber” som ble satt til å lede også til sjøs. Jfr. den svenske Lorentz Creutz – som var friherre og sivil kommandant over Trondheim fra 10.mai 1658, da Midt-Norge var svensk. Tittelen var viktigere enn nødvendig dyktighet. Underlige slag ble derfor utkjempet. Denne friherre Creutz står som eksempel på titulært hovmod. Han ble uten sjø- og militær erfaring utnevnt til admiral. Det måtte gå som det gikk. Sammen med 800 gaster om bord på admiralskipet ”Stora Kronan” ble han blåst til himmels utenfor Öland 1.juni 1676.

For den som leser om Tordenskiold er det faktisk mer spennende å se hvilke interne og nasjonale krefter han stod ovenfor i form av misunnelse, og som kan være årsaken til at duellen - som endte hans liv utenfor Hannover den 12.nov 1720 - ble provosert frem. Tordenskiold ble drept i en duell mot oberst Stäl von Holstein etter mange mystiske og underlige omstendigheter rundt valg av våpen, tredjepersoners tilstedeværelse og merkelige disposisjoner og oppførsel. Tordenskiold hadde mange mektige fiender i København. Tross alt hadde han avansert veldig raskt – forbi over 50 eldre offiserer. Og det gjorde ikke saken bedre at han ble stilt for krigsrett, og utrolig nok klarte å komme ut av den knipen i form av et nytt avansement !!

Når vi så i ettertid også vet at Tordenskiold ikke fikk en verdig begravelse, men ble så godt som fjernet både fysisk og protokollmessig – er det et under at hans navn fikk overleve. Til tross for at navnet Tordenskiold i dag gir gjenklang og nasjonalfølelse langt inn i marginen på de fleste trøndere, var det først i 1995 at han ble offentlig bisatt. Overrasket ?

Indirekte årsak til Tordenskiolds død

Årsaken til duellen – og Tordenskiolds død - ligger indirekte hos den berømte slangen – et jukseri, et fabeldyr – som trolig ble brukt for å lokke til seg letturt og naive personer. Fabeldyret fremstod som en sensasjon lenge etter Tordenskiolds død, ja – faktisk helt til 1735, da den berømte naturforsker Carl von Linné avslørte jukseriet. Det kostet ham nesten livet. En del slue mennesker etablerte et spillehus – hvor de loppet folk for å få se det merkelige dyret. Blant disse var det flere høytstående offiserer. Disse ble arrestert og dømt. Hele dette ”narrespillet” syntes Tordenskiold, som gentleman og kollega, lite om – og ga uttrykk for det ovenfor den personen som akkurat da

var i besittelsen av "lokkedua" – altså det falske fabeldyret (slangen med 7 hoder - vesler). Denne mannen var oberst Stäl von Holstein. Mange mener at obersten la opp til dette opptrinnet – altså tretten med Tordenskiold. Dette var – til tross for at duellering var forbudt – i *ærens tidsalder*, og det ble dueller ut av omtrent ingenting. Og riktig for å tirre nysgjerrigheten til leserne, er det ekstra spennende å vite at sekundanten til Staël von Holstein var generaladjutant Sicre, den samme personen som var i skyttergravene sammen med Karl den 12 og andre offiserer søndag den 11. desember 1718 – men som plutselig ble borte, et skudd lyder – og så dukker han opp igjen. Svært mange mener han var Karl den 12's banemann. Denne Sicre er en meget historisk interessant person. Var han delaktig i både Karl den 12 og Tordenskiolds død? Han tilhørte tross alt klanen rundt Fredrik av Hessen – Sveriges neste konge, som kom til tronen ved Karl den 12's bortgang. Det er klart at dette til sammen har gitt mange spekulasjoner – og et utall med sensasjonelle påstander. Men for mer "logiske" og jordnære mennesker – er *krigarkonungens* død ikke særlig "original". Han var uforsiktig, tittet opp av skyttergrava og "pang" - et offer for en tilfeldig norsk kule på vandring uten mål og mening. Så enkelt var det trolig !

Forklaringen på hvorfor Tordenskiold ikke duellerte med pistoler – synes noe merkelig i og med at det var han som valgte våpen. Tordenskiold var en ypperlig skytter, men kunne overhode ikke fekte. Hvorfor stilte han opp med kun en prydkårde – mot opponenter med sin mye lengere kampkårde? Og hva med Münnichhausen? Han var Tordenskiolds sekundant – som red vekk og oppsøkte trolig Stähl von Holstein før duellen. Münnichhausen var og den som fikk Tordenskiold til å legge igjen sine pistoler. Og opp i alt dette var det da den nevnte Sicre !! Hele duellen har for mange analytikere i ettertid luktet av komplott.

Tilbake til 1702. Lite ante 12-åringen som lekte krig og utkjempet "drabelige slag" med små robåter ved Stjørdalselvas utløp – at han skulle bli en av våre store nasjonale helter. Han hadde da kun 18 år igjen å leve. Det var godt å drømme seg bort også for en rikmannssønn. Han skulle bli en av de få glorifiserte helter i norsk historie som ikke tradisjonelt slo seg opp fra små kår. Men han ble ikke mindre av den grunn. På Værnes Hovedgård ga den gamle Schultz og rikmannslivet den unge Peter mer næring. Lekekrigen ble enda villere på vei nedover elva og hjem til Tangen. Til og med for en rik, bortskjemt guttunge var det godt å komme hjem til ho mor om kvelden. Ei mor er tross alt ei mor. Det beste og tryggeste ankeret – selv for en "Tordenskiold".